

Տեղեկատվություն ստանալու իրավունքի դատական պաշտպանության պրակտիկան

Ներածություն. Տեղեկություն ստանալու իրավունքը և դատական պաշտպանության անհրաժեշտությունը:

Յուրաքանչյուր ոք ունի տեղեկություններ փնտրելու և ստանալու իրավունք: Մարդու՝ տեղեկատվության ազատության իրավունքն ամրագրված է ինչպես ՀՀ Սահմանադրությամբ և «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքով, այնպես էլ Հայաստանի Հանրապետության կողմից վավերացված միջազգային իրավական ակտերով: Տեղեկատվության ազատության իրավունքը մարդու հիմնարար իրավունքներից մեկն է: Այս իրավունքի իրականացումն ապահովում է մարդու այլ իրավունքների իրականացումը, և ընդհակառակը՝ այս իրավունքի խախտումը հանգեցնում է այլ իրավունքների խախտմանը: Տեղեկություններ փնտրելու և ստանալու իրավունքն ապահովում է նաև պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների աշխատանքի թափանցիկությունը և հրապարակայնությունը: Ի վերջո, առանց սեփական իրավունքների մասին տեղյակ լինելու, անհնար է նաև դրանց իրականացումն ու պաշտպանությունը: Այդ իմաստով՝ տեղեկություններ ստանալու իրավունքը բոլոր իրավունքների իրականացման նախապայմաններից է: Իսկ դրա պատշաճ դատական պաշտպանությունն ապահովում է մյուս իրավունքների իրականացումը:

Դատական համակարգն ապահովում է իշխանության մյուս երկու ճյուղերի՝ գործադիր և օրենսդիր մարմինների նկատմամբ վերահսկողություն՝ վերացնելով կամայականություններն ու մարդկանց իրավունքների խախտումները, արձանագրելով իրավախախտումները, պատժելով դրանց մեղավորներին:

2003թ.-ի նոյեմբերի 15-ից գործում է «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքը: Համարվելով տեղեկատվության ազատության մասին լավագույն օրենքներից մեկը՝ այն ամրագրում է քաղաքացիների և կազմակերպությունների՝ տեղեկություններ փնտրելու, սահմանված ժամկետներում պատշաճ պատասխան ստանալու իրավունքը: Տեղեկատվություն ստանալու իրավունքն ամրագրված է նաև ՀՀ Սահմանադրությամբ՝ «Մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքները և ազատությունները» գլխում՝ մարդու արժանապատվության, կյանքի, օրենքի առջև հավասարության, դատական պաշտպանության իրավունքների հետ մեկտեղ:

ՏՄ դատական պրակտիկան. այս ոլորտում ծեւավորված դատական նախադեպերի ընդհանուր նկարագիրը

Տեղեկատվության ազատության իրավունքի դատական պաշտպանության պրակտիկայի վերաբերյալ առավել ամբողջական և ամփոփ պատկեր ներկայացնելու համար անհրաժեշտ է նշել տեղեկատվության ազատության վերաբերյալ բոլոր դատական գործերը՝ այդ թվում՝ նախկինում վերլուծված գործերը, որոնց մասին արդեն առկա է վիճակագրություն: Սակայն հաշվի առնելով տեղեկություն ստանալու իրավունքի վերաբերյալ նախկին և այժմյան դատական պաշտպանության պրակտիկայի առանձնահատկությունները՝ այդ տվյալները կներկայացնենք առանձին: Դա հնարավորություն կընձեռի պատկերացում կազմել ՏՄ դատական ընդհանուր պրակտիկայի մասին՝ միաժամանակ հնարավորություն տալով համեմատել ՏՄ նախկին և այժմյան դատական պրակտիկան, վերհանել դրանց նմանություններն ու տարբերությունները: Առանձնացնում ենք տեղեկատվության ազատության դատական պրակտիկայի հետևյալ 3 փուլերը.

1. Մինչև ՏՄ մասին օրենքի ընդունումը՝ 2001-2003թ.թ.-ին տեղի ունեցած գործեր,
2. ՏՄ մասին օրենքի ընդունումից հետո՝ 2003-2006թ.թ.-ին տեղի ունեցած գործեր,
3. 2007-2009թ.թ.-ին տեղի ունեցած գործեր:

Օրենքի ընդունումից հետո տեղի ունեցած գործերի տարանջատումն անհրաժեշտ է այն պատճառով, որ փոխվել է գործերի բովանդակությունը. 2003-2006թ.թ.-ի ընթացքում նախաձեռնված դատական գործերի հիմնական նպատակը պաշտոնյաներից դատական կարգով տեղեկություններ ստանալն էր, իսկ 2007-2009թ.թ.-ին այդ պահանջին ավելացել է նաև պաշտոնյաներին տեղեկատվության ազատության իրավունքը խախտելու համար վարչական պատասխանատվության ենթարկելու պահանջը, ինչն էականորեն ազդել է ՏԱ դատական գործերի արդյունքի վրա:

Տեղեկատվության ազատության իրավունքը դատական կարգով պաշտպանելու եւ վերականգնելու գործընթացը սկսվել է դեռևս 2001թ.-ին, այսինքն՝ դեռևս մինչ «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի ընդունումը: 2001-2003թ.թ.-ի ընթացքում տեղեկատվության ազատության վերաբերյալ 6 դատական գործ է տեղի ունեցել: Երկուսի դեպքում դատարանը բավարարել է հայցվորների պահանջները մասնակի, իսկ մնացած 4 գործերն ունեցել են բացասական ավարտ:

Մասնակի բավարարված գործերից մեկը նախաձեռնել էր «Աքիլես» ավտովարորդների իրավունքների պաշտպանության կենտրոնը՝ տեղեկատվություն տրամադրելուն պարտավորեցնելու վերաբերյալ հայց ներկայացնելով դատարան ՀՀ Ներքին գործերի նախարարության դեմ «ՏԱ մասին» ՀՀ օրենքի ընդունումից 2 տարի առաջ՝ 2001թ.-ին: 2001թ.-ի մարտի 14-ին «Աքիլես» ՀԿ-ն դիմել էր ՀՀ ՆԳ նախարարությանը՝ խնդրելով տրամադրել որոշ վիճակագրական տվյալներ ճանապարհային երթուղիների կանոնների խախտման համար վարչական պատասխանատվության ենթարկված վարորդների թվի, վարչական տույժերի գումարի, պարտականությունները չկատարելու կամ չարաշահելու համար պատասխանատվության ենթարկված ՊԱՏ աշխատակիցների թվի մասին: ՆԳ նախարարի տեղակալ Արարատ Մահտեսյանը մերժեց տրամադրել պահանջվող տեղեկությունները՝ գրավոր պատասխանելով. «ՆԳ նախարարությունը Ձեզ վիճակագրական տվյալներ տրամադրելը նպատակահարմար չի գտնում»: 2001թ.-ի սեպտեմբերի 12-ին հայց ներկայացվեց Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ համայնքների առաջին ատյանի դատարան՝ ընդդեմ ՆԳ նախարարության: 2001թ.-ի հոկտեմբերի 10-ին դատարանը մասնակի բավարարեց «Աքիլես» ՀԿ-ի հայցն ընդդեմ ՆԳ նախարարության՝ վճռելով, որ հայցը տեղեկատվություն տրամադրելու մասով ենթակա՝ կարճման, քանի որ պահանջված տեղեկությունը պետք է տրամադրվի այլ պետական մարմնի կողմից: Սակայն դատարանը բավարարեց հայցը մյուս պահանջի մասով՝ պարտավորեցնելով պատասխանողին «Աքիլես» ՀԿ-ի գրությանը տալ պատճառաբանված ու հիմնավոր պատասխան:

«Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի ընդունումից հետո՝ 2003թ.-ից մինչև 2006թ.-ը, տարբեր հասարակական կազմակերպությունների նախաձեռնությամբ տեղեկատվության ազատության վերաբերյալ 11 դատական գործ է տեղի ունեցել, որոնցից 10-ը ունեցել են դրական ավարտ, եւս 1-ը բավարարվել է մասնակի: Այսպիսով, ընդհանուր առմամբ 2001-2006թ.թ.-ի ընթացքում տեղեկատվության ազատության վերաբերյալ դատական պրակտիկան ունի հետեւյալ պատկերը. Հարուցվել է 17 գործ, որոնցից 10-ն ունեցել է դրական ավարտ, 4-ը՝ բացասական, 3 գործ բավարարվել է մասնակի: Նշենք, որ 17 գործերից 7-ի նախաձեռնողն Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնն էր:

Այդ գործերն են՝

- ԻԱԿ-ն ընդդեմ Արարատի մարզպետարանի,
- ԻԱԿ-ն ընդդեմ Ապարանի քաղաքապետարանի,
- ԻԱԿ-ն ընդդեմ Գյումրու քաղաքապետարանի,
- ԻԱԿ-ն ընդդեմ Արմավիրի քաղաքապետարանի,
- ԻԱԿ-ն ընդդեմ Արմավիրի մարզի Լուկաշին գյուղի գյուղապետարանի,
- ԻԱԿ-ն ընդդեմ Կոտայքի մարզի Նուռնուս գյուղի գյուղապետարանի,
- ԻԱԿ-ը եւ քաղաքացի Մարտիրոս Կարապետյանն ընդդեմ «Բեռլին» մոր եւ մանկան կենտրոն» պոլիկլինիկա» ՓԲԸ-ի եւ Առողջապահության նախարարության:

Վերոնշյալ բոլոր 7 գործերն ունեցել են դրական արդյունք: Ընդ որում, երեք գործում պատասխանող կողմը տրամադրել է պահանջված տեղեկատվությունը մինչև դատաքննությունը սկսելը՝ դատական գործընթացներից խուսափելու համար:

SU դատական պրակտիկան. այս ոլորտում դատական նախադեպի այժմյան վիճակագրությունը (2007-2009թ.թ.)

Ինչպես նշվեց՝ 2003-2006թ.թ.-ի ընթացքում Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը տեղեկատվության ազատության ոլորտում 7 դատական գործ է նախաձեռնել: 2007-2009թ.թ.-ին այդ ցուցանիշը եռապատկվել է: Այս ընթացքում Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը 20 դատական գործ է նախաձեռնել՝ տեղեկություններ ստանալու խախտված իրավունքը վերականգնելու եւ իրավունքը խախտած պաշտոնյային վարչական պատասխանատվության ենթարկելու համար:

2007-2009թ.թ.-ին տեղեկատվության ազատության վերաբերյալ դատական գործերի ընդհանուր վիճակագրությունն ունի հետևյալ պատկերը. Հարուցված 20 գործերից ավարտվել է միայն 16-ը որոնցից ամբողջությամբ բավարարվել է 6 գործ, 5 գործ բավարարվել է մասնակի, 4 գործ մերժվել է, եւս 1 գործ կարճվել՝ առանց ըստ էության քննվելու: Մասնակի բավարարված 5 գործերից 2-ի դեպքում դատարանն ինքն է ԻԱԿ-ի հայցը մասնակիորեն բավարարելու որոշում կայացրել, իսկ մնացած 3 դեպքում դատական գործերը կարճվել են, քանի որ պատասխանող կողմը գործի դատական քննության ընթացքում տրամադրել է ԻԱԿ-ի պահանջած տեղեկությունները: Այս կարճված 3 գործերի դեպքում նույնպես Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը պահանջել է պաշտոնյային վարչական պատասխանատվության ենթարկել, սակայն հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ պահանջված տեղեկությունները ինքնակամ տրամադրվել են, ԻԱԿ-ն այդ հայցապահանջներից հրաժարվել է:

2007-2009թ.թ.-ին ԻԱԿ-ի նախաձեռնած եւ ավարտված 16 դատական գործերից 6-ը եղել են ընդդեմ գյուղապետարանների, 3-ը՝ թաղապետարանների, 2-ը՝ պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունների, 2-ը՝ կուսակցությունների, մեկը՝ քաղաքապետարանի եւ մեկն էլ ընդդեմ դատավորի որոշման (տես՝ «SU իրավունքը խախտած մարմինները» բաժնում): Գործերից մեկի դեպքում էլ պատասխանող կողմ է եղել ՀՀ Ազգային ժողովը, քանի որ գործը վերաբերել է ՀՀ Վարչական դատավարության օրենսգրքի 151 եւ 152 հոդվածների սահմանադրականությանը:

Ընդհանուր առմամբ կարելի է արձանագրել, որ Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի նախաձեռնած եւ ավարտված 16 գործերից տասնմեկն ունեցել են դրական ավարտ, 5-ը՝ բացասական:

Դրական ավարտ ունեցած գործեր

Ինչպես նշվեց՝ դրական ավարտ ունեցած 11 գործերից 6-ի դեպքում ԻԱԿ-ի պահանջներն ամբողջությամբ բավարարվել են: Այդ գործերն են՝

- ԻԱԿ-ն ընդդեմ Արաբկիրի թաղապետարանի,
- ԻԱԿ-ն ընդդեմ Դավթաշենի թաղապետարանի,
- ԻԱԿ-ն ընդդեմ Բջնիի գյուղապետարանի,
- ԻԱԿ-ն ընդդեմ Ելփինի գյուղապետարանի,
- ԻԱԿ-ն ընդդեմ ՀՀ Վարչական դատարանի դատավորի որոշման:

ԻԱԿ-ի նախաձեռնած դատական գործերից ամենակարեւորն ու առանցքային նշանակություն ունեցողը ԻԱԿ-ն ընդդեմ Ելփինի գյուղապետի եւ գյուղապետարանի դատական գործն է: Այս գործով դատարանն առաջին անգամ վարչական պատասխանատվության՝ տուգանքի ենթարկեց պաշտոնյային՝ անձի տեղեկատվություն ստանալու իրավունքը խախտելու համար: 2009թ.-ի հուլիսի 6-ին ՀՀ վարչական դատարանը՝ դատավոր Արթուր Պողոսյանի նախագահությամբ, վճիռ կայացրեց պաշտոնյային տեղեկատվություն ստանալու իրավունքը խախտելու համար վարչական պատասխանատվության՝ տուգանքի ենթարկելու մասին: Սա Հայաստանում առաջին նախադեպն էր,

երբ պաշտոնյան տեղեկատվության ազատության իրավունքը խախտելու համար ենթարկվեց վարչական պատասխանատվության՝ պարտավորվելով տուգանք վճարել:

Նշենք, որ դրական ելք ունեցած գործերից մեկում Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը վիճարկել էր վարչական դատարանի դատավորի անտրամաբանական որոշումը, թե հասարակական կազմակերպությունը վարչական պատասխանատվության ենթարկելու պահանջով Վարչական դատարան դիմելու իրավունք չունի: 2009թ.-ի ապրիլի 9-ին Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը դիմել էր ՀՀ Վարչական դատարան ընդդեմ Ջարթոնքի գյուղապետարանի՝ տեղեկատվություն տրամադրելու եւ Ջարթոնքի գյուղապետին վարչական պատասխանատվության ենթարկելու պահանջներով: Վարչական դատարանը Ջարթոնքի գյուղապետին վարչական պատասխանատվության ենթարկելու պահանջի մասով մերժել էր վերոնշյալ պատճառաբանությամբ: Ուստի, ԻԱԿ-ը դիմեց ՀՀ Վարչական դատարանի նախագահին՝ խնդրելով վերացնել Վարչական դատարանի դատավորի վերոնշյալ որոշումը: ՀՀ Վարչական դատարանը բավարարեց ԻԱԿ-ի բողոքը՝ ամրագրելով, որ հասարակական կազմակերպությունը կարող է դիմել դատարան պաշտոնատար անձին վարչական պատասխանատվության ենթարկելու պահանջով:

Հետաքրքիր ընթացք է ունեցել նաեւ ԻԱԿ-ն ընդդեմ «Տեխնիկական անվտանգության ազգային կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի դատական գործը: 2009թ. սեպտեմբերի 17-ին ԻԱԿ-ը տեղեկություն ստանալու հարցում էր ուղարկել ՊՈԱԿ-ի տնօրեն Աշոտ Պետրոսյանին՝ խնդրելով տրամադրել հետեւյալ տեղեկությունները

1. Մինչեւ 2009 թվականի օգոստոսի 1-ը ՊՈԱԿ-ի ռեեստրում փորձաքննություն իրականացնող քանի՞ մասնավոր ընկերություն է գրանցված եւ այդ ընկերություններն ու՞մ անունով են գրանցված: Նշեք հավատարմագիր ստացած ընկերությունների անունները:
2. Տրամադրեք նաեւ ՊՈԱԿ-ի աշխատողների 2008 եւ 2009 թվականների հաստիքացուցակներն ու նույն ժամանակահատվածի աշխատողների աշխատավարձերի չափը հաստատող ցուցակը:

ՊՈԱԿ-ից ստացվել էր կես էջանոց պատասխան գրություն՝ առաջարկելով պահանջված տեղեկությունները ստանալ ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարության մամուլի ծառայությունից: Պատճառաբանությունն այն էր, թե համաձայն ՀՀ ԱԻ նախարարի հրամանի՝ ՀՀ ԱԻՆ կառուցվածքային եւ առանձնացված ստորաբաժանումների կամ նրանց կողմից իրականացվող գործառնությունների վերաբերյալ տեղեկատվությունը տրվում է ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարության մամուլի ծառայության միջոցով: Փաստորեն, ՊՈԱԿ-ն ըստ էության չէր պատասխանել ԻԱԿ-ի հարցմանը: Եվ 2009թ. սեպտեմբերի 29-ին Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը «Տեխնիկական անվտանգության ազգային կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի դեմ հայց ներկայացրեց դատարան:

Դատաքննության ընթացքում «Տեխնիկական անվտանգության ազգային կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի ներկայացուցիչը պնդում էր իրենց մերժման օրինականությունը որպես հիմք նշելով ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարի 04.08.2009թ-ի թիվ 99-Ա հրամանը: Սակայն, ինչպես պարզվեց դատաքննության ժամանակ, վերոնշյալ հրամանի համաձայն ՊՈԱԿ-ին ոչ թե պարտադրվում էր հղում անել ԱԻՆ-ի մամուլի ծառայությանը, այլ տեղեկատվություն տրամադրելու պահանջի դեպքում տեղեկությունների տրամադրումը համաձայնեցնել ԱԻՆ-ի մամուլի ծառայության հետ: Այսինքն սա ըստ էության տեղեկատվության տրամադրման ներքին կարգ սահմանող հանձնարարական էր:

Հունվարի 29-ին Կենտրոն եւ Նորք Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանը (նախագահող դատավոր՝ Գայանե Կարախանյան) վճռեց ամբողջությամբ բավարարել Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի հայցն ընդդեմ «Տեխնիկական անվտանգության ազգային կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի՝ վերջինիս պարտավորեցնելով հնգօրյա ժամկետում տրամադրել մերժած ողջ տեղեկատվությունը:

Այս գործի ընթացքում ԻԱԿ-ը ՊՈԱԿ-ին ուղղված հարցերի պատասխանը փորձեց ստանալ հենց ԱԻՆ-ից: ԱԻՆ-ը մերժել էր տրամադրել ԻԱԿ-ի խնդրած տեղեկությունները այն պատճառաբանությամբ, որ պահանջվող տեղեկատվության մեջ առկա են անձնական տվյալներ, որոնց տրամադրումը ենթակա է

մերժման: Այսինքն, Արտակարգ իրավիճակների նախարարությունը տեղյակ չէր, որ համաձայն «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածի 2-րդ կետի՝ եթե պահանջվող տեղեկատվության մի մասը պարունակում է տվյալներ, որոնց տրամադրումը ենթակա է մերժման, ապա տեղեկություն է տրամադրվում մնացած մասի վերաբերյալ: Հետևաբար՝ Արտակարգ իրավիճակների նախարարությունը պետք է տրամադրեր ՊՈԱԿ-ի աշխատողների հաստիքացուցակները՝ առանց նշելու աշխատավարձի չափերը (օրինակ՝ աշխատավարձի չափերը պարունակող հատվածները ծածկելու միջոցով): Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը «ՏԱ մասին» ՀՀ օրենքի վերոնշյալ դրույթի պահանջների մասին նամակով տեղեկացրեց ԱԻՆ-ին, որից հետո ստացավ պահանջվող տեղեկությունները:

ԻԱԿ-ն ընդդեմ Արաբկիրի թաղապետարանի դատական գործի արդյունքում ԻԱԿ-ը ոչ միայն վերականգնեց իր տեղեկատվության ազատության իրավունքը, այլ նաև ստիպեց թաղապետարանին իրականացնել իր պարտականություններից մեկը՝ վերացնելով անգործությունը: 2008թ. հուլիսին ԻԱԿ-ը ՏԱ հարցում ուղարկեց Արաբկիր թաղային համայնքին՝ խնդրելով տրամադրել հետևյալ տեղեկությունները.

1. Արաբկիր համայնքին սեփականության իրավունքով քանի՞ բնակարան է պատկանում (այդ թվում համայնքի հաշվեկշռում քանի՞ բնակարան է գրանցված), որոնցում բնակվում են այն բնակիչները, որոնք չեն սեփականաշնորհել իրենց բնակարանները:
2. Խնդրում են հայտնել այդ բնակարանների հասցեները:
3. Արաբկիրի թաղապետարանը քանի՞ հայց է հարուցել սեփականության իրավունքով համայնքին պատկանող վերը նշված բնակարաններից բնակիչներին վտարելու պահանջով:
4. Խնդրում ենք, ներկայացնել այդ դատական գործերի ելքի մասին տեղեկատվություն (քանի՞սն է բավարարվել, քանի՞սը՝ մերժվել):

Արաբկիրի թաղապետարանը 06.08.2008թ. գրությամբ մերժել է 1-ին եւ 2-րդ կետով նշված հարցերը՝ պատճառաբանելով, որ այդ տեղեկատվությանը տնօրինում է համատիրությունը: ԻԱԿ-ը 2008թ. սեպտեմբերին հայց է ներկայացրել ՀՀ վարչական դատարան՝ Արաբկիր համայնքի ղեկավարի գործողությունները ոչ իրավաչափ ճանաչելու եւ որպես հետեւանք տեղեկատվություն տրամադրել պարտադրելու պահանջով:

2008թ. դեկտեմբերի 19-ի դատաքննության ժամանակ պատասխանող կողմը հայցն ամբողջությամբ առարկեց՝ պատճառաբանելով, որ դեռեւս իրենց համայնքում չկա հստակ հաշվառում, այդ իսկ պատճառով էլ իրենք «ոչ թե մերժել են, այլ ընդամենը չեն ունեցել պահանջվող տեղեկությունը»: Դատավոր Հովսեփ Բեդեյանն էլ հստակեցրեց, որ եթե չունենին, պետք է գրավոր պատասխանեին՝ Օ բնակարան, «քանի որ դա եւս տեղեկատվություն է»:

Արաբկիրի թաղապետի ներկայացուցիչ Չեղամ Կարապետյանը տեղեկացրեց, որ Արաբկիր համայնքի ղեկավարը հանձնարարել է հաշվառել համայնքի սեփականություն հանդիսացող բնակարանները, եւ շուտով հստակ տեղեկատվություն կունենան: Պատասխանող կողմը խոստացավ, որ տեղեկատվության պատրաստ լինելուն պես այն կտրամադրի ԻԱԿ-ին: Դատավոր Հ. Բեդեյանն էլ նկատեց, որ «դատաքննությունը ունեցավ դրական քայլ. համայնքը սկսեց հաշվառում իրականացնել»: Նաև զարմանք արտահայտեց, որ համայնքն այդ գործը սկսում է 10 տարի ուշացումով:

Դեկտեմբերի 30-ին կայացած նիստում ՀՀ վարչական դատարանը լիովին բավարարեց ԻԱԿ-ի հայցն ընդդեմ Արաբկիրի թաղապետարանի՝ պարտավորեցնելով թաղապետարանին 5-օրյա ժամկետում տրամադրել մերժված տեղեկությունները, ինչպես նաև փոխհատուցել 4000 դրամ վճարված պետ. տուրքը:

Դրական ավարտ ունեցած 11 գործերից 5-ը բավարարվել է մասնակի, որոնցից երկուսի դեպքում դատարանը գտել է, որ արդարացված չեն եղել ԻԱԿ-ի՝ պաշտոնյային վարչական պատասխանատվության ենթարկելու պահանջները: Սակայն այս երկու դեպքում էլ բավարարվել է ԻԱԿ-ի հիմնական պահանջը՝ հայցվող տեղեկատվությունն ամբողջությամբ տրամադրվել է: Այդ

գործերն են ԻԱԿ-ն ընդդեմ Հրազդանի քաղաքապետարանի եւ ԻԱԿ-ն ընդդեմ Նոր Նորքի թաղապետարանի:

Մասնակի բավարարված գործերից երեքի դեպքում էլ ԻԱԿ-ը մինչեւ դատաքննության ավարտը ստացել է իր պահանջած տեղեկությունները, ուստի հրաժարվել է հայցից: Այդ գործերն են ԻԱԿ-ն ընդդեմ Ջարթոնքի գյուղապետարանի, ԻԱԿ-ն ընդդեմ Տալվորիկի գյուղապետարանի եւ ԻԱԿ-ն ընդդեմ Լենուղու գյուղապետարանի:

Բացասական ավարտ ունեցած գործեր

Բացասական ավարտ ունեցել են 5 գործ: Այդ գործերն են ԻԱԿ-ն ընդդեմ «Օրինաց երկիր» կուսակցության, ԻԱԿ-ն ընդդեմ «Հայ ազգային կոնգրես» դաշինքի, ԻԱԿ-ն ընդդեմ Փարաքարի գյուղապետարանի եւ ԻԱԿ-ն ընդդեմ «Երեւանի կառուցապատման ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՊՈԱԿ-ի, ինչպես նաեւ ԻԱԿ-ի դիմումը ՀՀ Սահմանադրական դատարան: ԻԱԿ-ն ընդդեմ «Հայ ազգային կոնգրես» դաշինքի դատական գործի դեպքում դատարանը ստիպված է եղել կարճել դատական գործն օրենսդրական կազուսի պատճառով: Մնացած 4-ի գործի դեպքում դատարանը գտել է, որ Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի պահանջներն արդարացված չեն:

Ձեւավորված հիմնական բացասական միտումներից մեկն այն է, որ դատարանները մերժում են տեղեկատվության ազատության իրավունքը խախտած պաշտոնյային վարչական պատասխանատվության ենթարկելու մասին հայցապահանջն ընդունել՝ պատճառաբանելով, թե վարչական պատասխանատվության ենթարկելու վերաբերյալ գործերը քննելու իրավասությունը պատկանում է ՀՀ վարչական դատարանին: ՀՀ վարչական դատարանն էլ իր հերթին պաշտոնյային վարչական պատասխանատվության ենթարկելու պահանջի ընդունումը մերժում է այն պատճառաբանությամբ, որ նախ՝ Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը, ըստ ՀՀ վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի, պաշտոնյային վարչական պատասխանատվության ենթարկելու պահանջ ներկայացնելու իրավունք չունի: Եվ երկրորդ՝ բացակայում է իրավախախտման վերաբերյալ իրավասու մարմնի արձանագրությունը, ԻԱԿ-ն էլ նման արձանագրություն կազմելու լիազորություն չունի: Իսկ ՀՀ վարչական օրենսդրության մեջ բացակայում է որեւէ դրույթ, որը կսահմանի նման լիազորություն ունեցող մարմնի առկայությունը: Ստացվում է, որ պահանջը կա, բայց պահանջը բավարարելու լիազորություն ունեցող մարմինը չկա: Հետեւաբար այստեղ առկա է օրենսդրական բաց, որի պատճառով էականորեն դժվարանում է տեղեկատվության ազատության իրավունքի դատական պաշտպանությունը: Փաստորեն ԻԱԿ-ի հարուցած եւ ավարտված 16 գործերից 11-ի դեպքում թեեւ ԻԱԿ-ը պահանջել է վարչական պատասխանատվության ենթարկել պաշտոնյաներին, սակայն միայն մի դեպքում՝ Ելփինի դեմ գործով է բավարարվել այդ պահանջը:

Բացասական ավարտ ունեցած հինգ գործերից երկուսը հարուցվել են քաղաքական կուսակցությունների դեմ հրապարակայնության ապահովման պահանջով: Այսպես, 2009թ.-ի ապրիլին ԻԱԿ-ը դիմել էր Երեւանի ավագանու ընտրություններին մասնակցած 8 կուսակցություններին՝ խնդրելով տրամադրել հետեւյալ տեղեկությունները.

1. 2008թ. ֆինանսական հաշվետվության պատճեն, որը կպարունակի "Կուսակցությունների մասին" ՀՀ օրենքի 28 հոդվածի 3-րդ մասով նախատեսված ողջ տեղեկատվությունը:
2. Օրենքով սահմանված նվազագույն աշխատավարձի հարյուրապատիկից ավել արժողությամբ նվիրատվության աղբյուրների մասին տեղեկություն:

«Օրինաց երկիր» կուսակցության պատասխանը թրի էր եւ ժամկետների խախտմամբ, իսկ «Հայ ազգային կոնգրես» դաշինքը ԻԱԿ-ի հարցումը թողել էր անպատասխան: Ուստի, ԻԱԿ-ը դիմել է դատարան: Մի դեպքում Կենտրոնն եւ Նորք Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարան վճռեց ԻԱԿ-ի հայցն ընդդեմ «Օրինաց երկիր» կուսակցության մերժել՝ պատճառաբանելով, որ եթե Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը իրեն ուղարկված

տեղեկատվությունը համարել է ոչ լիարժեք, ապա կարող էր գրավոր դիմումով հայտնել «Օրինաց երկիր» կուսակցությանը, իսկ եթե վերջինս անվճար չտրամադրեր ճշգրտված տվյալներ, ապա այդ դեպքում նոր խախտված կլիներ SU մասին ՀՀ օրենքի պահանջը: Իսկ ՀԱԿ-ի դեպքում դատարանը որոշեց կարճել ԻԱԿ-ի հայցն այն հիմքով, որ համաձայն ՀՀ Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի՝ դատարանում որպես պատասխանող կարող են հանդես գալ ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձինք: Հետեւաբար, քանի որ Հայ Ազգային Կոնգրեսը կուսակցությունների դաշինք է, իսկ դաշինքը ո՛չ իրավաբանական անձ է, ո՛չ էլ՝ ֆիզիկական, ուստի «Հայ Ազգային Կոնգրես» դաշինքը չի կարող դատարանում հանդես գալ որպես պատասխանող: Այսինքն՝ չնայած համաձայն ՀՀ Ընտրական օրենսգրքի՝ դաշինքը որոշակի իրավունքներով եւ պարտականություններով օժտված մարմին է, ըստ դատարանի՝ «Հայ ազգային կոնգրես»-ը պատշաճ պատասխանող չէ:

ԻԱԿ-ն ընդդեմ Փարաքարի գյուղապետի եւ գյուղապետարանի դատական գործի դեպքում նույնպես ԻԱԿ-ը դատական կարգով վիճարկել է ստացված տեղեկությունների ամբողջական եւ սպառիչ լինելը: ԻԱԿ-ը 2008թ.-ի դեկտեմբերի 12-ին տեղեկատվություն ստանալու հարցում էր ուղարկել Փարաքարի գյուղապետին՝ խնդրելով տրամադրել հետեւյալ տեղեկությունները.

1. Փարաքար գյուղի Մեքենագործների փող. 1-ին շենքի մոտով անցնող մայր առվի ձախ ափին, ճանապարհին կից տարածքում գտնվող 250-260քմ հողամասը ներառված է արդյոք ՀՀ հողային օրենսգրքի 60 հոդվածով նախատեսված սահմանափակումների ցանկում:
2. Եթե այո, խնդրում եմ հայտնել, թե ի՞նչ հիմքով եւ պատճառով,
3. եթե ոչ, խնդրում եմ հայտնել այդ մասին:

Փարաքարի գյուղապետը դատարանում պարզաբանեց, որ ԻԱԿ-ի տեղեկատվություն ստանալու հարցմանը սպառիչ չի պատասխանել, քանի որ հողի՝ սեփականության իրավունքով չփոխանցվող ցանկը ներառում է այն հողային զանգվածները, որի վերաբերյալ կառավարության հատուկ որոշումներ են ընդունված, ուստի Փարաքարի գյուղապետարանը ԻԱԿ-ի պահանջած տեղեկատվությունը տրամադրելու համար պետք է ունենա հիշատակվող հողատարածքի արգելքների վերաբերյալ կառավարության համապատասխան որոշումը: Հաշվի առնելով ՀՀ Կառավարության համապատասխան ծրագրի բացակայությունը՝ 2009թ.-ի օգոստոսի 13-ին ՀՀ վարչական դատարանը վճռեց ԻԱԿ-ի հայցն ընդդեմ Փարաքարի գյուղապետարանի մերժել:

Բացասական ավարտ ունեցած 4-րդ գործը ԻԱԿ-ն ընդդեմ «Երեւանի կառուցապատման ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՊՈԱԿ-ի դատական գործն է: ԻԱԿ-ը 2009թ. փետրվարի 27-ին Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը ՊՈԱԿ-ին հարցում էր ուղարկել՝ խնդրելով տրամադրել հետեւյալ տեղեկությունները.

1. «Երեւանի կառուցապատման եւ ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՊՈԱԿ-ի ֆինանսավորումը ՀՀ պետական բյուջեից 2006, 2007 եւ 2008թթ-ին որքա՞ն գումար է կազմել:
2. Երեւանի կառուցապատման եւ ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՊՈԱԿ-ը 2006, 2007 եւ 2008թթ-ին ո՞ր կազմակերպությունների հետ է կնքել հանձնարարության եւ նկարագրության պայմանագրեր:
3. «Երեւանի կառուցապատման եւ ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՊՈԱԿ-ը 2006, 2007 եւ 2008թթ-ին որքա՞ն հասույթ է ստացել հանձնարարության եւ նկարագրության պայմանագրերից:

Պատասխանում ՊՈԱԿ-ը նշել է, որ 1-ին կետով ներկայացված հարցի պատասխանը պաշտոնապես հրապարակված է «ՀՀ պետական բյուջեի մասին» համապատասխան օրենքներում, իսկ 2-րդ եւ 3-րդ կետերով ներկայացված հարցերի պատասխանները պարունակում են առեւտրային գաղտնիք, հետեւաբար նման տեղեկատվություն չի կարող տրամադրվել: Դատարանը մերժեց ԻԱԿ-ի՝ հայցը՝ պատճառաբանելով, որ «Երեւանի կառուցապատման եւ ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՊՈԱԿ-ն ըստ էության պատասխանել է ԻԱԿ-ի տեղեկատվություն ստանալու հարցմանը. 1-ին կետով պահանջվող հարցին տրվել է հստակ պատասխան, իսկ 2-րդ եւ 3-րդ կետերով ներկայացված հարցերի պատասխանները պարունակում են առեւտրային գաղտնիք:

Բացասական ավարտ ունեցած հինգերորդ գործը ԻԱԿ-ի դիմումն է ՀՀ Սահմանադրական դատարան (տես՝ «Դիմում ՀՀ Սահմանադրական դատարան» բաժնում):

Բողոքարկումներ

Չորս դեպքում Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը բողոքարկել է դատարանի վճիռը: Այդ գործերն են ԻԱԿ-ն ընդդեմ Փարաքարի գյուղապետարանի, ԻԱԿ-ն ընդդեմ Ջարթոնքի գյուղապետարանի, ԻԱԿ-ն ընդդեմ Նոր Նորքի թաղապետարանի եւ ԻԱԿ-ն ընդդեմ «Երեւանի կառուցապատման եւ ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՊՈԱԿի եւ ՊՈԱԿ-ի տնօրենի:

Մի դեպքում ԻԱԿ-ը ստիպված է եղել բողոքարկել դատարանի վճիռը՝ կապված տեղեկություններ տրամադրելու պահանջի մերժման հետ: Դա ԻԱԿ-ն ընդդեմ Փարաքարի գյուղապետարանի գործն է (տես՝ «Բացասական ավարտ ունեցած գործեր» բաժնում): ՀՀ Վարչական դատարանի այս վճիռը բողոքարկվել է վճռաբեկության կարգով: ՀՀ Վճռաբեկ դատարանը գործն ընդունել է վարույթ, որը կլսվի 2010թ.-ին:

ԻԱԿ-ն ընդդեմ Ջարթոնքի գյուղապետարանի դատական գործի շրջանակներում Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը ստիպված է եղել դատարանի տարբեր գործողությունների կամ որոշումների դեմ տարբեր ատյաններ բողոքարկել: Այդպես, ԻԱԿ-ն ընդդեմ Ջարթոնքի գյուղապետարանի դատական գործի դեպքում ՀՀ Վարչական դատարանը որոշեց Ջարթոնքի գյուղապետին վարչական պատասխանատվության ենթարկելու մասին պահանջի մասով ԻԱԿ-ի հայցի ընդունումը մերժել: ԻԱԿ-ը ստիպված էր վերադասության կարգով բողոքարկել վերոնշյալ որոշումը: Վարչական դատարանը բավարարեց ԻԱԿ-ի բողոքը՝ որոշելով, որ ԻԱԿ-ի այդ պահանջը պետք է ընդունվի վարույթ: Քանի որ Ջարթոնքի գյուղապետը դատավարության ընթացքում տրամադրեց պահանջված տեղեկությունները, ԻԱԿ-ը հրաժարվեց բոլոր հայցապահանջներից, բացառությամբ Ջարթոնքի գյուղապետի գործողությունները ոչ իրավաչափ ճանաչելու վերաբերյալ պահանջը: ՀՀ Վարչական դատարանն այս պահանջն էլ մերժեց՝ գտնելով, որ քանի որ ՀՀ Վարչական դատավարության օրենսգիրքը նման հայցատեսակ չի սահմանում, ապա այս պահանջի մասով նույնպես դատական գործը ենթակա է կարճման: ԻԱԿ-ը նորից ստիպված էր բողոքարկել ՀՀ Վարչական դատարանի որոշումը՝ այս անգամ վճռաբեկության կարգով: Վճռաբեկ դատարանը գործը դեռ չի քննել:

Երկու դատական գործի դեպքում (ԻԱԿ-ն ընդդեմ «Երեւանի կառուցապատման եւ ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՊՈԱԿ-ի եւ ՊՈԱԿ-ի տնօրենի, ԻԱԿ-ն ընդդեմ Նոր Նորքի թաղապետարանի եւ թաղային համայնքի ղեկավարի) Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը դիմել է ՀՀ Սահմանադրական դատարան՝ խնդրելով լուծել այն հարցը, թե ի վերջո ինչ կարգով է հնարավոր տեղեկություն ստանալու իրավունքը խախտած պաշտոնյային ենթարկել վարչական պատասխանատվության:

Դիմում ՀՀ Սահմանադրական դատարան

Սպառելով դատական պաշտպանության բոլոր ատյաններ դիմելու հնարավորությունը՝ ԻԱԿ-ը դիմեց ՀՀ Սահմանադրական դատարան, քանի որ հետեւյալ երկու դեպքերում բողոքարկվել է ոչ թե դատարանի ապօրինի վճիռը կամ որոշումը, այլ տեղեկատվության ազատության իրավունքի իրականացմանը խոչընդոտող իրավական նորմերի՝ ՀՀ Վարչական դատավարության օրենսգրքի 151 եւ 152 հոդվածների սահմանադրականությունը:

Նախ ներկայացնենք խնդրո առարկա երկու գործերը: Մի դեպքում ԻԱԿ-ն ընդդեմ «Երեւանի կառուցապատման եւ ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՊՈԱԿ-ի գործով, ՀՀ Վարչական դատարանը որոշում կայացրեց ՊՈԱԿ-ի տնօրեն Ռոբերտ Հարությունյանին վարչական պատասխանատվության ենթարկելու պահանջի մասով ԻԱԿ-ի հայցադիմումի ընդունումը մերժել: Նախ՝ ԻԱԿ-ը ՀՀ Վարչական դատարանի այս որոշումը բողոքարկեց վերադասության կարգով՝ վարչական դատարանի նախագահին, սակայն բողոքը մերժվեց: Ապա ԻԱԿ-ը բողոքարկեց վճռաբեկության կարգով: Վճռաբեկ դատարանին նաեւ միջնորդություն ներկայացվեց դիմել ՀՀ

Սահմանադրական դատարան՝ ՀՀ Վարչական դատավարության օրենսգրքի 151 հոդվածի սահմանադրականության, մասնավորապես՝ ՀՀ Սահմանադրության 18 եւ 19 հոդվածներին համապատասխանության հարցով: ՀՀ Վճռաբեկ դատարանը որոշեց մերժել վճռաբեկ բողոքը:

Երկրորդ դեպքում՝ ԻԱԿ-ն ընդդեմ Նոր Նորքի թաղապետարանի եւ թաղային համայնքի ղեկավար Դավիթ Պետրոսյանի դատական գործով, ՀՀ Վարչական դատարանը վճռեց հայցը բավարարել մասնակի՝ Նոր Նորքի թաղապետարանի անգործությունը ոչ իրավաչափ ճանաչելու մասով, իսկ Նոր Նորքի թաղապետարանին հնգօրյա ժամկետում տեղեկատվություն տրամադրելուն պարտավորեցնելու եւ համայնքի ղեկավարին վարչական պատասխանատվության ենթարկելու պահանջների մասով՝ մերժել: Այս վճռի՝ հայցը մերժելու մասի դեմ ԻԱԿ-ը ներկայացրել է վճռաբեկ բողոք, սակայն ՀՀ Վճռաբեկ դատարանը որոշել է վճռաբեկ բողոքը վերադարձնել՝ պատճառաբանելով, որ ՀՀ Վարչական դատավարության 151-153 հոդվածների համաձայն՝ ՀՀ Վարչական դատարանում վարչական պատասխանատվության ենթարկելու մասին գործեր կարող են հարուցվել միայն օրենքով վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ արձանագրություններ կազմելու լիազորություն ունեցող մարմինների պաշտոնատար անձանց հայցադիմումների հիման վրա, իսկ ԻԱԿ-ն այդպիսի լիազորություն ունեցող մարմին կամ պաշտոնատար անձ չէ:

Այսպիսով ԻԱԿ-ի՝ Սահմանադրական դատարան դիմելու նպատակն էր վերացնել օրենսդրական բացը՝ այդպիսով բացառելով այլ դատարանների դատավորների կողմից օրենքները երկակի եւ հակասական մեկնաբանելու հնարավորությունը:

2010թ.-ի փետրվարի 5-ին ՀՀ Սահմանադրական դատարանը քննեց ՀՀ Վարչական դատավարության օրենսգրքի 151 եւ 152 հոդվածները ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող ճանաչելու վերաբերյալ Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի դիմումը: Նույն օրն իսկ ՀՀ Սահմանադրական դատարանը հրապարակեց իր որոշումը:

Սահմանադրական դատարանը որոշեց, որ ՀՀ Վարչական դատավարության օրենսգրքի 151 եւ 152 հոդվածները Սահմանադրությանը չեն հակասում: Սահմանադրական դատարանը արձանագրեց, որ խնդիրը կայանում է այս ոլորտում օրենսդրական բացի առկայության մեջ: Անհրաժեշտ է, որպեսզի իրավասու մարմինը, այսինքն՝ ՀՀ Ազգային ժողովը համապատասխան նախաձեռնություն իրականացնի՝ ՀՀ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքում բարեփոխումներ կատարելու եւ վարչական պատասխանատվության ենթարկելու ինստիտուտի օրենսդրական բացը լրացնելու համար: Վերջում ՀՀ Սահմանադրական դատարանի նախագահ Գագիկ Հարությունյանը շնորհակալություն հայտնեց ԻԱԿ-ին՝ նման կարեւոր խնդրին անդրադառնալու համար:

Չավարտված գործեր

2007-2009թ.թ. ընթացքում ԻԱԿ-ի նախաձեռնած 20 դատական գործերից 4-ը 2010թ.-ի փետրվարի 15-ի դրությամբ դեռեւս չեն ավարտվել: Այդ գործերն են.

- ԻԱԿ-ն ու «Առավոտ» օրաթերթն ընդդեմ Լոռու մարզպետարանի,
- ԻԱԿ-ն ու «Առավոտ» օրաթերթն ընդդեմ Շիրակի մարզպետարանի,
- ԻԱԿ-ն ընդդեմ «Թիվ 2 բուժմիավորում» ՓԲԸ-ի,
- ԻԱԿ-ն ընդդեմ Հայաստանի աշխատավորական սոցիալիստական կուսակցության,

ԻԱԿ-ի տեղեկություն ստանալու հարցումները

ԻԱԿ-ի նախաձեռնած դատական գործերի վերլուծությունը ցույց է տալիս, թե ինչ տեղեկություններ չտրամադրելու համար են պաշտոնյաները հիմնականում հայտնվում դատական գործընթացում:

Այսպիսով.

- ԻԱԿ-ն ընդդեմ «Հայ ազգային կոնգրես» դաշինքի, ԻԱԿ-ն ընդդեմ «Օրինաց երկիր» կուսակցության եւ ԻԱԿ-ն ընդդեմ Հայաստանի աշխատավորական սոցիալիստական կուսակցության.
 1. Դաշինքի (կուսակցության) 2008թ.-ի ֆինանսական հաշվետվության պատճեն:
 2. Օրենքով սահմանված նվազագույն աշխատավարձի հարյուրապատիկից ավել արժողությամբ նվիրատվության աղբյուրների մասին տեղեկություն:

- ԻԱԿ-ն ընդդեմ Ելփինի գյուղապետարանի, ԻԱԿ-ն ընդդեմ Բջնիի գյուղապետարանի եւ ԻԱԿ-ն ընդդեմ Զարթոնքի գյուղապետարանի.
 1. Համայնքի 2008թ. բյուջեն,
 2. Համայնքի 2008թ. բյուջեի կատարման հաշվետվության պատճեն:

- ԻԱԿ-ն ընդդեմ Լենուղու գյուղապետարանի եւ ԻԱԿ-ն ընդդեմ Տավորիկի գյուղապետարանի.
 1. Համայնքի 2008թ. բյուջեի պատճեն,
 2. 2008թ. 2-րդ կիսամյակի ընթացքում հողհատկացումների վերաբերյալ համայնքի ավագանու կայացրած որոշումների պատճենները:

- ԻԱԿ-ն ընդդեմ Նոր Նորքի թաղապետարանի, ԻԱԿ-ն ընդդեմ Դավթաշենի թաղապետարանի եւ ԻԱԿ-ն ընդդեմ Արաբկիրի թաղապետարանի.
 1. Համայնքին սեփականության իրավունքով քանի՞ բնակարան է պատկանում (այդ թվում համայնքի հաշվեկշռում քանի՞ բնակարան է գրանցված), որոնցում բնակվում են այն բնակիչները, որոնք չեն սեփականաշնորհել իրենց բնակարանները:
 2. Խնդրում եմ հայտնել այդ բնակարանների հասցեները:
 3. Թաղապետարանը քանի՞ հայց է հարուցել սեփականության իրավունքով համայնքին պատկանող վերը նշված բնակարաններից բնակիչներին վտարելու պահանջով:
 4. Խնդրում եմք, ներկայացնել այդ դատական գործերի ելքի մասին տեղեկատվություն (քանի՞սն է բավարարվել, քանի՞սը՝ մերժվել):

- ԻԱԿ-ն ու «Առավոտ» օրաթերթն ընդդեմ Լոռու մարզպետարանի եւ ԻԱԿ-ն ու «Առավոտ» օրաթերթն ընդդեմ Շիրակի մարզպետարանի դատական գործերի դեպքում Լոռու եւ Շիրակի մարզպետները հայտնվել են դատական գործընթացում, քանի որ չեն տրամադրել հետեւյալ տեղեկությունները. «սկսած 2005 թվականից, ՀՀ պետական բյուջեով, բացի մարզպետարանների պահպանման ծախսերից, «Այլ նպաստներ բյուջեից» տողով ՀՀ մարզպետարանները գումարներ են ստանում: 2005, 2006, 2007 թվականներին յուրաքանչյուր մարզպետարան ստացել է 10-ական միլիոն դրամ, իսկ 2008 եւ 2009 թվականներին՝ 20-ական միլիոն: Խնդրում եմ պատասխանել հետեւյալ հարցերին:
 1. Ի՞նչ նպատակներով են ծախսվել այդ գումարները՝ ըստ տարիների:
 2. Խնդրում եմ մանրամասնել՝ ամեն տարի քանի՞ որոշում է կայացվել, ինչքա՞ն գումար է ծախսվել ամեն որոշմամբ»:

- ԻԱԿ-ն ընդդեմ «Տեխնիկական անվտանգության ազգային կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի.
 1. Մինչեւ սույն թվականի օգոստոսի 1-ը ՊՈԱԿ-ի ռեեստրում փորձաքննություն իրականացնող քանի՞ մասնավոր ընկերություն է գրանցված եւ այդ ընկերություններն ու՞մ անունով են գրանցված: Նշեք հավատարմագիր ստացած ընկերությունների անունները:
 2. Տրամադրեք նաեւ ՊՈԱԿ-ի աշխատողների 2008 եւ 2009 թվականների հաստիքացուցակներն ու նույն ժամանակահատվածի աշխատողների աշխատավարձերի չափը հաստատող ցուցակը:

- ԻԱԿ-ն ընդդեմ «Թիվ 2 բուժմիավորում» ՓԲԸ-ի.
 1. Թիվ 2 բուժմիավորման մանկական պոլիկլինիկայում մինչև 7 տարեկան երեխաներին տրամադրվող դեղերի հատկացման կարգը:
 2. Առկա անվճար տրամադրվող դեղերի ցուցակի պատճե:
 3. Նաեւ տեղեկացնել, որ եթե երեխան հիվանդ է եւ բուժման համար անհրաժեշտ դեղորայքը ներառված չէ վերոնշյալ ցուցակում, ապա կա՞ այլ տարբերակ՝ մինչև 7 տարեկան երեխային անվճար տրամադրելու այդ դեղը:
 4. Ինչպե՞ս եւ տրամադրեք խնդրեմ տարբերակ, թե ի՞նչ անի ծնողը, եթե անվճար տրամադրվող դեղերի ցուցակում կա դեղ, որի կարիքն ունի հիվանդ երեխան, եւ այն բժշկի կողմից չի տրամադրվում:
- ԻԱԿ-ն ընդդեմ Փարաքարի գյուղապետարանի.
 1. Փարաքար գյուղի Մեքենագործների փող. 1-ին շենքի մոտով անցնող մայր առվի ձախ ափին, ճանապարհին կից տարածքում գտնվող 250-260քմ հողամասը ներառվա՞ծ է արդյոք ՀՀ հողային օրենսգրքի 60 հոդվածով նախատեսված սահմանափակումների ցանկում:
 2. Եթե այո, խնդրում եմ հայտնել, թե ի՞նչ հիմքով եւ պատճառով,
 3. Եթե ոչ, խնդրում եմ հայտնել այդ մասին:
- ԻԱԿ-ն ընդդեմ «Երեւանի կառուցապատման եւ ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՊՈԱԿ-ի.
 1. «Երեւանի կառուցապատման եւ ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՊՈԱԿ-ի ֆինանսավորումը ՀՀ պետական բյուջեից 2006, 2007 եւ 2008թթ-ին որքա՞ն գումար է կազմել:
 2. «Երեւանի կառուցապատման եւ ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՊՈԱԿ-ը 2006, 2007 եւ 2008թթ-ին ո՞ր կազմակերպությունների հետ է կնքել հանձնարարության եւ նկարագրության պայմանագրեր:
 3. «Երեւանի կառուցապատման եւ ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՊՈԱԿ-ը 2006, 2007 եւ 2008թթ-ին որքա՞ն հասույթ է ստացել հանձնարարության եւ նկարագրության պայմանագրերից:
- ԻԱԿ-ն ընդդեմ Հրազդանի քաղաքապետարանի.

2007թ. երկրորդ եռամսյակի ընթացքում Հրազդանի քաղաքապետի եւ ավագանու կողմից ընդունված որոշումների պատճենները:

Այս վիճակագրությունը ներկայացված է ըստ Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի նախաձեռնած 18 դատական գործերի: Երկու դատական գործ ներառված չեն, քանի որ դրանք չեն վերաբերում պաշտոնյայից տեղեկատվություն ստանալուն: Դրանք են ԻԱԿ-ն ընդդեմ Վարչական դատարանի որոշման գործը եւ ԻԱԿ-ի՝ Սահմանադրական դատարան ներկայացված բողոքը (տես, «Դրական ավարտ ունեցած գործեր» եւ «ԻԱԿ-ի դիմումը ՀՀ Սահմանադրական դատարան» բաժիններում):

SU իրավունքը խախտած մարմինները

2007-2009թ.թ.-ին ԻԱԿ-ի նախաձեռնած դատական գործերը ցույց տվեցին, թե տեղեկատվություն տնօրինող որ մարմիններն են առավել հաճախ խախտել տեղեկատվության ազատության իրավունքը եւ հայտնվել դատարանում:

Այսպիսով, ըստ դատական գործերի՝ տեղեկատվության ազատության ոլորտում ամենաշատ

խախտումները թույլ են տվել գյուղապետարանները. ԻԱԿ-ի նախաձեռնած դատական գործերից 6-ի դեպքում պատասխանող կողմ եղել են գյուղապետարանները՝ Ելփինի, Տավորիկի, Ջարթոնքի, Լենուղու, Փարաքարի եւ Բջնիի: Հաջորդ հորիզոնականում կուսակցությունները եւ թաղապետարաններն են. տեղեկություն ստանալու իրավունքը խախտելու համար ԻԱԿ-ը հայց է ներկայացրել երեք կուսակցության («Հայ ազգային կոնգրես» դաշինք, «Օրինաց երկիր» կուսակցություն եւ Հայաստանի աշխատավորական սոցիալիստական կուսակցություն) եւ երեք թաղապետարանի (Նոր Նորքի, Դավթաշենի եւ Արաբկիրի թաղապետարաններ) դեմ: 2007-2009թ.թ.-ին տեղեկատվության ազատության իրավունքը խախտելու համար դատարանում են հայտնվել երկու մարզպետարաններ (Լոռու եւ Շիրակի մարզպետարաններ) եւ երկու պետական ոչ առեւտրային կազմակերպություններ («Երեւանի կառուցապատման եւ ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՊՈԱԿ եւ «Տեխնիկական անվտանգության ազգային կենտրոն» ՊՈԱԿ): Նույն ժամանակահատվածում ԻԱԿ-ի հարցումն առանց պատշաճ պատասխանի թողել է միայն մեկ քաղաքապետարան՝ Հրազդանի քաղաքապետարանը, եւ մեկ հանրային նշանակության կազմակերպություն՝ «Թիվ 2 բուժմիավորում» ՓԲԸ-ը, որի համար էլ հայտնվել են դատարանում:

- **Գյուղապետարաններ** **6 գործ,**
- **Կուսակցություններ** **3 գործ,**
- **Թաղապետարաններ** **3 գործ,**
- **Մարզպետարաններ** **2 գործ,**
- **Պետական ոչ առեւտրային կազմակերպություններ** **2 գործ,**
- **Քաղաքապետարաններ** **1 գործ,**
- **Հանրային նշանակության կազմակերպություններ** **1 գործ:**

Այս վիճակագրությունը նույնպես ներկայացված է ըստ ԻԱԿ նախաձեռնած 18 դատական գործերի:

ԻԱԿ-ի հայցապահանջները

Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնն իր նախաձեռնած դատական գործերի ընթացքում դատարաններ ներկայացրել է կոնկրետ խումբ պահանջներ: Նախ՝ հիմնական խնդիր է պահանջվող տեղեկությունները ստանալը, ուստի ԻԱԿ-ն առաջին հայցապահանջը նշել է պաշտոնյային տեղեկատվություն տրամադրելուն պարտադրելու մասին պահանջը: Կարեւորելով տեղեկատվություն ստանալու իրավունքի իրավական ճանաչումը՝ Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը իր հայցադիմումներում պնդել է նաեւ, որ դատարանը ոչ իրավաչափ ճանաչի պաշտոնյայի այն գործողությունները կամ անգործությունը, որը հանգեցրել է տեղեկատվության ազատության իրավունքի խախտմանը:

Ի տարբերություն նախորդ տարիներին նախաձեռնած 7 գործերի՝ այս անգամ Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը իր հայցադիմումների մեծ մասում պարտադիր նշել է նաեւ տեղեկատվության ազատության իրավունքը խախտած պաշտոնյային վարչական պատասխանատվության ենթարկելու պահանջը: Այս հանգամանքը էականորեն ազդել է տեղեկատվության ազատության վերաբերյալ դատական գործերի արդյունքների վրա. ի տարբերություն նախորդ 7 գործերի, որոնք բոլորն էլ դրական ավարտ են ունեցել, 2007-2009թ.թ.-ին հարուցված գործերի մի մասը բավարարվել է մասնակի, եւ մերժվել է հենց պաշտոնյային վարչական պատասխանատվության ենթարկելու պահանջը:

Ինչպես նշվեց, երրորդ խումբ հայցապահանջները վերաբերում են տեղեկատվության ազատության իրավունքը խախտած պաշտոնյային վարչական պատասխանատվության ենթարկելուն: Ցավոք, իրականությունը ցույց է տալիս, որ դատարանները դեռեւս պատրաստ չեն տեղեկատվության ազատության իրավունքի խախտման համար պաշտոնյաներին վարչական պատասխանատվության ենթարկել. այս հայցապահանջը դատարանի կողմից հիմնականում մերժվել է (տես՝ «Բացասական ավարտ ունեցած գործեր» բաժնում):

Վերջապես, չորրորդ խումբ հայցապահանջները վերաբերում են տեղեկատվության ազատության իրավունքը դատական կարգով վերականգնելու համար Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի կրած ծախսերի, այն է՝ վճարված պետական տուրքի փոխհատուցմանը: Սա կարելի է հատկապես քաղաքացիների համար: Բանն այն է, որ ոմանք խուսափում են դատական գործընթացներից, մտածելով, որ այն ծախսատար է, եւ անգամ գործի դրական ելքի դեպքում ավելորդ ծախսեր անելու կարիք չկա: Սակայն կարելի է իմանալ, որ խախտված իրավունքը դատական կարգով վերականգնելու դեպքում համապատասխան հայցապահանջի առկայության դեպքում հայցվորի կատարած դատական ծախսերը փոխհատուցվում են:

SU դատական պրակտիկայի խնդիրները

Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի նախաձեռնած դատական գործերը հնարավորություն տվեցին մի շարք վերլուծություններ անել տեղեկատվության ազատության ոլորտում արդարադատության իրականացման պրակտիկայի շուրջ եւ վերհանել տեղեկատվության ազատության իրավունքի իրականացմանը խոչընդոտող մի քանի խնդիրներ:

1. Դատարանների կախվածությունը գործադիր իշխանությունից.

Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի նախաձեռնած դատական գործերի վերլուծությունը ցույց տվեց, որ դատարանները խուսափում են պաշտոնյաներին ենթարկել վարչական պատասխանատվության: Այս երեւոյթի հիմնական պատճառներից մեկը կարող է լինել դատարանի կախվածությունը գործադիր իշխանությունից: Այս կախվածությունն իրապես կաշկանդում է դատարաններին պաշտոնյաների դեմ անկողմնակալ եւ համարձակ վճիռներ կայացնելիս:

2. Դատական ակտերի չկատարում

Որոշ դեպքերում դատարանի վճիռն անվերապահորեն չի կատարվում սահմանված ժամկետներում: Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի նախաձեռնած եւ ավարտին հասցված 16 դատական գործերից 2-ի դեպքում Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը ստիպված է եղել դիմել Դատական ակտերի հարկադիր կատարման ծառայություն՝ պաշտոնյային դատարանի վճիռը կատարելուն պարտավորեցնելու համար:

3. Դատարանի նկատմամբ վստահության պակաս

2007-2009թ.թ. ընթացքում տեղեկատվության ազատության ոլորտում դատական գործեր նախաձեռնողը հիմնականում հասարակական կազմակերպություններն են եւ ոչ քաղաքացիները: Չնայած այն փաստին, որ բազմաթիվ մարդիկ են դիմում Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոն իրենց տեղեկություններ ստանալու հարցում օգնելու համար, սակայն քաղաքացիները ձեռնպահ են մնում տեղեկատվության ազատության իրավունքի դատական պաշտպանության խնդրանքով դիմելուց: Սա ցույց է տալիս, որ մարդկանց մոտ դատարանների հանդեպ վստահության պակաս կա: Նրանք չեն հավատում, որ դատարանը արդար եւ անկողմնակալ վճիռ կկայացնի, կպաշտպանի տեղեկություն ստանալու իրենց իրավունքը պաշտոնյայի ոտնձգությունից:

4. Իրազեկման պակաս

Անգամ «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի ընդունումից 6 տարի անց դեռեւս կան պաշտոնյաներ, ովքեր անտեղյակ են այս օրենքից: Լինում են դեպքեր, երբ Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը ստիպված է լինում տեղեկատվություն ստանալու հարցմանը պատասխանելու համար օրենքով սահմանված ժամկետների կամ օրենքով սահմանված մերժման հիմքերի եւ պատշաճ հիմնավորման վերաբերյալ պարզաբանումներ տալ, տեղյակ պահել դրանց գոյության մասին՝ պահանջելով տեղեկատվություն ստանալու իր

հարցումներին սահմանված ժամկետում պատշաճ պատասխան կամ պատշաճ ձեռով հիմնավորված մերժում տալ:

«Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի դրույթների մասին անտեղյակության օրինակ է ԻԱԿ-ի տեղեկատվություն ստանալու հացմանը ՀՀ Արտակարգ իրավիճակների նախարարության մերժումը (տես «Դրական ավարտ ունեցած գործեր» բաժնում):

5. Անկատար օրենսդրական դաշտ

Տեղեկատվության ազատության ոլորտում առկա խնդիրներից է այս ոլորտում անկատար օրենսդրական դաշտի առկայությունը: Խնդիրն ինչպես տեղեկատվության ազատության ոլորտը կարգավորող իրավական ակտերի պակասը եւ տեղեկատվության ազատության ոլորտում որոշ հարցերի՝ իրավական ակտերով չկարգավորված լինելն է, այնպես էլ տեղեկատվության ազատության իրավունքի իրականացմանը խոչընդոտող, հակասությունների տեղիք տվող այլ իրավական ակտերում առկա դրույթներն են կամ անհրաժեշտ դրույթների բացակայությունն է:

«Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքը գործում է շուրջ 6 տարի, սակայն երկու ենթաօրենսդրական ակտեր, որնք նախատեսված են այս օրենքով եւ անհրաժեշտ են տեղեկատվության ազատության ապահովման համար, այդպես էլ չընդունվեցին: Այժմ, Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի նախաձեռնությամբ, ՀՀ ԱԺ պատգամավոր Վիկտոր Դալլաքյանի եւ ՀՀ Արդարադատության նախարարության կողմից մշակվել է «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի բարեփոխումների փաթեթ: ԻԱԿ նախաձեռնությամբ կազմակերպվել են քննարկումներ, որոնց հիման վրա նախագծում կատարվել են փոփոխություններ եւ լրամշակումներ: Այս օրենսդրական փաթեթով նախատեսվում է հանել տեղեկություններ ստանալու իրավունքի կիրառումն ապահովող ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունելու՝ ՀՀ Կառավարության վրա դրված պարտականությունը: Փոխարենը, այն հարցերը, որոնք պետք է կարգավորվեն ենթաօրենսդրական ակտերով, կներառվեն հենց օրենքի մեջ՝ վերջ տալով տարակարծություններին եւ ենթաօրենսդրական ակտերի բացակայության հիմնավորմամբ տեղեկատվություն ստանալու հարցումները մերժելու արատավոր պրակտիկային:

6. Իրավական նորմերի հակասական մեկնաբանում դատարանների կողմից

Որոշ դեպքերում տեղեկատվության ազատության ոլորտին չվերաբերող տարբեր իրավական ակտերի ոչ լիարժեք լինելու պատճառով օրենսդրական կազուս է առաջանում, որի արդյունքում, որքան էլ զարմանալի է, տուժում է տեղեկատվության ազատության իրավունքը: Այսպես, Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը փորձեց դատական կարգով պաշտպանել տեղեկություններ ստանալու իր իրավունքը՝ տեղեկություններ տրամադրելու պահանջի մասին հայց ներկայացնելով դատարան ընդդեմ «Հայ ազգային կոնգրես» դաշինքի, որը ԻԱԿ-ի հարցումը թողել էր անպատասխան: Այս գործի ընթացքում առաջ եկավ հետեւյալ խնդիրը. Հայ Ազգային Կոնգրեսը կուսակցությունների դաշինք է, իսկ դաշինքը, համաձայն ՀՀ օրենսդրության իրենցի չի ներկայացնում ո՛չ իրավաբանական, ո՛չ էլ ֆիզիկական անձ: Իսկ ՀՀ Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի համաձայն՝ դատարանում որպես պատասխանող կարող են հանդես գալ ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձինք: Ստացվում է, որ «Հայ Ազգային Կոնգրես» դաշինքը չի կարող դատարանում հանդես գալ որպես պատասխանող: Այս հիմքով էլ Կենտրոնն եւ Նորք Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանը որոշեց կարճելն ԻԱԿ-ի հայցն ընդդեմ «Հայ ազգային կոնգրես» դաշինքի: Բացի այն, որ օրենսդրական այս բացը խոչընդոտեց տեղեկատվության ազատության իրավունքի իրականացման, այն նաեւ առաջացրեց հակասություն ՀՀ Քաղաքացիական դատավարության եւ ՀՀ Ընտրական օրենսգրքի միջեւ, քանի որ ՀՀ Ընտրական օրենսգրքը նախատեսում է դաշինքին դատական կարգով պատասխանատվության ենթարկելու հնարավորություն, իսկ ՀՀ Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքն այդ հնարավորությունը բացառում է:

Նման պայմաններում կարելի է դառնալ նշանակություն է ստանում դատարանի ընտրությունը, այսինքն՝ թե որ իրավական ակտին է դատարանը նախապատվություն տալիս, որ իրավական ակտով է առաջնորդվում: Հանդիպելով տարբեր՝ միեւնույն իրավաբանական ուժ ունեցող իրավական ակտերի միջեւ հակասության՝ դատավորը պետք է կարողանա ճիշտ կողմնորոշվել, վերհանել առավելագույն շահը, առաջնորդվել այն իրավական ակտով, որի կիրառումը կապահովի խախտված իրավունքի վերականգնում: Տեղեկատվության ազատության դատական պրակտիկան, սակայն, հակառակ պատկերն է ցույց տալիս. դատավորները առավել հաճախ օգտագործում են իրավական ակտերի միջեւ հակասությունը դատական գործերը կարճելու համար՝ խուսափելով դրանց ըստ էության լուծում տալուց:

Եզրակացություն

Չնայած տեղեկատվության ազատության իրավունքի իրականացման ոլորտում առկա խնդիրներին, տեղեկատվության ազատության իրավունքի պաշտպանության դատական պրակտիկան չէր կարող չունենալ դրական արդյունքներ: Առաջընթացն ակնհայտ է. արդեն կայացել է պաշտոնյային տեղեկություն չտրամադրելու համար վարչական պատասխանատվության՝ տուգանքի ենթարկելու առաջին վճիռը, Տեղեկատվության ազատության մասին օրենսդրական բարեփոխումների նախագիծը գտնվում է ՀՀ Ազգային ժողովի օրակարգում:

Տեղեկատվության ազատության վերաբերյալ դատական յուրաքանչյուր գործ ինքնին արդեն ունի հսկայական կրթական նշանակություն: Անկախ վերջնական արդյունքից՝ դատական գործերը լայնորեն լուսաբանվում են զանգվածային լրատվամիջոցների կողմից: Այդպիսով, այդ գործերն արժանանում են քաղաքացիների եւ պաշտոնյաների ուշադրությանը՝ ավելացնելով տեղեկատվության ազատության իրավունքի մասին իրազեկությունը: Բացի այդ՝ դատական գործերը տեղեկատվության ազատության իրավունքի խախտումները կանխարգելող նշանակություն ունեն: Դրանք յուրատեսակ նախազգուշացում են պաշտոնյաներին այն մասին, որ տեղեկատվության ազատության իրավունքի իրականացմանը խոչընդոտելու դեպքում նրանք պարտավոր են պատասխան տալ դատարանում:

Դրական ելք ունեցող դատական գործերը նաեւ ունեն նախադեպային նշանակություն: Դատավորը, հարգելով իր գործընկերներին, հաշվի է առնում նրանց կայացրած վճիռը՝ նմանատիպ գործերում կայացնելով նմանատիպ վճիռ:

Տեղեկատվության ազատության վերաբերյալ դատական գործերի պրակտիկան, նման գործերի առկայությունը եւ շատ դեպքերում դրական ավարտը հանգեցրին որոշակի առաջընթացի նաեւ դատական գործերի մասսայականացման առումով: Չնայած քաղաքացիները դեռեւս չեն դիմում անմիջականորեն դատարան կամ անգամ իրավաբանական ծառայություններ մատուցող կազմակերպություններին իրենց տեղեկություն ստանալու իրավունքի պաշտպանության համար, սակայն արդեն ընթացք է տրվել երկու դատական գործի, որոնց դեպքում Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի հետ միասին համահայցվոր է նաեւ զանգվածային լրատվամիջոցները՝ «Առավոտ» օրաթերթը: Տեղեկատվության ազատության վերաբերյալ դատական գործերը տեղեկություն ստանալու իրավունքի պաշտպանության միջոց են դառնում նաեւ զանգվածային լրատվամիջոցների համար:

Մինչ 2007թ.-ը տեղի ունեցած տեղեկատվության ազատության վերաբերյալ դատական գործերի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ 2007թ.-ից հետո նույնպես ՏԱ դատական պրակտիկայի խնդիրները մնացել են նույնը, սակայն փոխվել է դրանց բովանդակությունը. եթե նախկինում դատարանները խուսափում էին ամրագրել պաշտոնյայի կողմից տեղեկություններ տալու պարտականությունը, ապա այժմ, պաշտոնյաների կողմից տեղեկատվության ազատության իրավունքի խախտման փաստը եւ տեղեկություններ տրամադրելու պարտականությունը նշելով՝ խուսափում են պաշտոնյաներին ենթարկել վարչական պատասխանատվության:

Տեղեկատվության ազատության դատական պրակտիկայի վերլուծությունը հանգեցրեց մի շարք խնդիրների վերհանման: Այդ խնդիրները խոչընդոտում են տեղեկատվության ազատության, տեղեկություններ փնտրելու եւ ստանալու իրավունքի իրականացմանը, հետեւաբար նաեւ բարձր իրավագիտակցությամբ օժտված քաղաքացիական հասարակության ձեւավորմանը: Դրական արդյունքներն ինքնաբերաբար ի հայտ չեն գալիս. դրական արդյունքներ, հետեւաբար նաեւ ոլորտում առավել կատարյալ օրենսդրական դաշտ եւ իրավունքի պատշաճ կիրառում ապահովելու համար անհրաժեշտ է հաղթահարել առկա խոչընդոտները: Դրա համար անհրաժեշտ է քաղաքացիների եւ հասարակական կազմակերպությունների ակտիվ գործունեություն: Կարելի է առանձնացնել այդպիսի գործունեության մի քանի հիմնական ուղղություններ.

Ա. Բողոքարկում վերադասության կարգով: ԻԱԿ-ը տեղեկություններ ստանալու գրավոր հարցումով դիմել էր Արարատի մարզպետարան, սակայն պատասխան չէր ստացել: Սակայն այն բանից հետո, երբ ԻԱԿ-ը Արարատի մարզպետի անգործությունը բողոքարկեց ՀՀ Տարածքային կառավարման նախարար Արմեն Գեւորգյանին, ԻԱԿ-ին տրամադրվեց սպառիչ պատասխան: Այսպիսով, վերադասության կարգով բողոքարկումը նույնպես կարող է դրական արդյունք ունենալ: Վերադասի պատշաճ վերահսկողությունը կարող է մեծապես նվազեցնել ենթակաների կողմից իրավախախտումների, անարդար որոշումների կայացումը: Բացառություն չեն նաեւ դատարանները: Մի շարք դեպքերում Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը վարչական դատարանի որոշումը բողոքարկել է վերադասության կարգով՝ վարչական դատարանի նախագահին: Մի դեպքում (ԻԱԿ-ն ընդդեմ «Երեւանի կառուցապատման եւ ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՊՈԱԿի եւ ՊՈԱԿ-ի տնօրենի) բողոքարկումն ունեցել է բացասական, մի այլ դեպքում էլ (ԻԱԿ-ն ընդդեմ Զարթոնքի գյուղապետարանի)՝ դրական արդյունք:

Բ. Դիմում Սահմանադրական դատարան: Տեղեկատվության ազատության, տեղեկություններ փնտրելու եւ ստանալու՝ մարդու իրավունքն ամրագրված է ՀՀ Սահմանադրությամբ: Սակայն որոշ իրավական ակտերի դրույթներ հնարավորություն են տալիս պաշտոնյաներին խուսափել պատասխանատվությունից՝ խախտելով տեղեկատվության ազատության իրավունքը: Որպես կանոն, նման դեպքերում դատարանները ձեռնպահ են մնում իրավունքի մեկնաբանումներից՝ նախընտրելով դատական հայցերը մերժել: Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը նման խնդրի հանդիպել է «Երեւանի կառուցապատման եւ ներդրումային ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՊՈԱԿի եւ ՊՈԱԿ-ի տնօրենի եւ Նոր Նորքի թաղապետարանի եւ թաղային համայնքի ղեկավարի դեմ դատական գործերի ժամանակ: Այս պարագայում կարելի էր էլ ստանձնում Սահմանադրական դատարանը: Հենց Սահմանադրական դատարանին է վերապահված իրավական ակտերի կամ ակտերի առանձին նորմերի սահմանադրականության հարցի որոշումը: Ուստի, Սահմանադրական դատարան դիմելու միջոցով հնարավոր է վերացնել օրենսդրական բացը, որոշ դեպքերում էլ՝ լրացնել այլ դատարանների դատավորների անհամարձակությունը:

Գ. Օրենսդրական բարեփոխումներ: Անգամ դատավորների կողմից մեծ ցանկություն եւ աջակցություն ցուցաբերելու դեպքում տեղեկատվության ազատության իրավունքի իրականացումն անհնար կլինի առանց օրենսդրական բավարար հիմքի: Տեղեկատվության ազատության վերաբերյալ օրենսդրական դաշտում առկա են բացթողումներ կամ թերություններ: Դրանք անհրաժեշտ է վերացնել: Ինչպես արդեն նշվել է, Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի նախաձեռնությամբ, ՀՀ Աժ պատգամավոր Վիկտոր Դալլաքյանի եւ ՀՀ Արդարադատության նախարարության կողմից մշակվել է «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի բարեփոխումների փաթեթ, որի ընդունման արդյունքում մի շարք կարելի էր հարցեր կստանան իրենց լուծումը: Օրինակ՝ նախատեսվում են էլեկտրոնային հարցումներ կամ առաջարկվում է «ՏԱ մասին» ՀՀ օրենքից հանել տեղեկություններ ստանալու իրավունքի կիրառումն ապահովող ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունելու՝ ՀՀ Կառավարության վրա դրված պարտականությունը եւ այդ հարցերը կարգավորել հենց «ՏԱ մասին» ՀՀ օրենքով:

Դ. Դատավորների ուսուցումներ: Տեղեկատվության ազատության իրավունքի պատշաճ պաշտպանության եւ իրականացման համար անհրաժեշտ է այս ոլորտի եւ իրավունքի վերաբերյալ գիտելիքներ եւ իրազեկման ավելացում: Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը կազմակերպում է ուսուցումներ եւ քննարկումներ, որոնց ժամանակ պարզաբանվում են «Տեղեկատվության

ազատության մասին» ՀՀ օրենքի դրույթները, օրենքի տրամաբանությունը, նաեւ՝ տեղեկատվության ազատության իրավունքի նշանակությունը եւ կարելիությունը: Անհրաժեշտ է ուսուցումներ կազմակերպել նաեւ դատավորների եւ դատական համակարգի աշխատողների համար:

Ե. Խրախուսում: Տեղեկատվության ազատության իրավունքի իրականացման համար կարելի է նշանակություն ունի մի կողմից քաղաքացիների ձգտումը՝ պաշտպանել իրենց իրավունքը, եւ մյուս կողմից՝ պաշտոնյաների ձգտումը՝ աշխատել հրապարակային եւ թափանցիկ, դատավորների ձգտումը՝ իրականացնել տեղեկատվության ազատության իրավունքի պատշաճ պաշտպանություն: Այս առումով մեծ դեր կարող են ունենալ տեղեկատվության ազատության իրավունքի վերաբերյալ տարբեր միջոցառումները: Ամեն տարի Տեղեկատվության ազատության միջազգային օրը՝ սեպտեմբերի 28-ին, Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը կազմակերպում է մրցանակաբաշխություն, որի ժամանակ մրցանակներ՝ «Ոսկե բանալի»-ներ են շնորհվում տեղեկատվության ազատության իրավունքի պաշտպանության առումով կարելի է վճիռ կայացրած դատավորին, ամենահրապարակային եւ թափանցիկ աշխատող պաշտոնյային, տեղեկատվության ազատության իրավունքի իրականացման ոլորտում ամենակատիվ քաղաքացուն եւ այլն: Իսկ ամենափակը ճանաչված կամ տեղեկատվության ազատության իրավունքը խախտած պաշտոնյաներն արժանանում են «Ժանգոտ կողպեք»-ի: Բնականաբար, «Ոսկե բանալի»-ն բարձրացնում է պաշտոնյայի կամ տվյալ մարմնի նկատմամբ քաղաքացիների վստահությունը, իսկ «Ժանգոտ կողպեք»-ը մեծ հարված է պաշտոնյայի քաղաքական հեղինակությանը: